

POLJA

ČASOPIS ZA KULTURU, UMETNOST I DRUŠTVENA PITANJA

NOVI SAD – GODINA XXIX – CENA 100 DINARA

mart

'83.

broj 289

ERA POSTMODERNIZMA –
UMETNOST OSAMDESETIH
bad painting ● novi ekspresionizam
transavangarda ● pittura colta ● new
image painting ● nuova immagine ● heftige
malerei ● baroques '81 ● figuration libre
● nova slika ● izmenjena slika...

vreme ikonodula

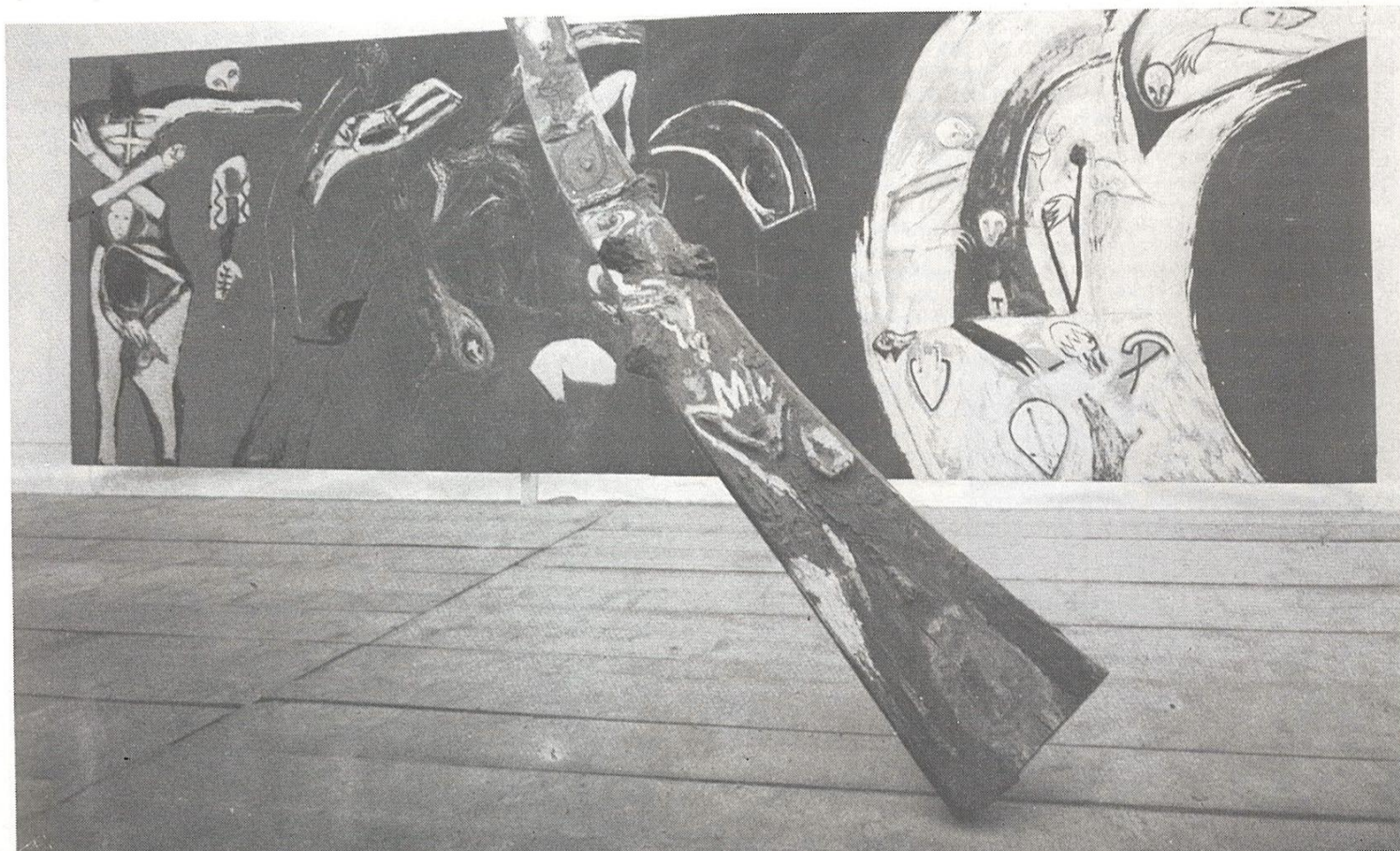
bojana pejić

Možda sam pomogao slikarstvu
da se razboli
ali kakvo zadovoljstvo
biti doktor!

Francis Picabia

Kada posmatramo umetnost osamdesetih godina u odnosu na umetnost sedamdesetih, neretko smo skloni da ih vidimo kao nešto što se međusobno potire. To se obično desi onda kada se opredelimo za to da umetnost gledamo na način na koji se ona pojavljuje u svom *dominantnom* toku. Tada je lako zaključiti da je umetnost sedamdesetih bila Jedno, a umetnost osamdesetih neko drugo Jedno. Primenimo li princip isključivanja, a to uopšte nije teško, dobićemo sliku jedan i sliku dva, koje su formalno toliko različite da zaslužuju da budu smeštene u dve posebne arhive. Tako, poučeni *jednom* istorijom, onom koja priznaje generalizacije, izvedemo »opšte« karakteristike umetnosti sedamdesetih godina. I kažemo: sedamdesete su bile godine tokom kojih je realnost bila »svet koji treba (po) popraviti« (Soyons realistes, demandons impossible!), to su bile godine u kojima se živelo »užasan san o delovanju«, godine slobode za, godine u kojima smo prisustvovali *redukciji* Ja, godine kojima su vladale racionalnost, epistemologija, tautologija i demistifikacija, godine *mnogih* medija, godine tokom kojih je realizovana ne-pikturalna Internacionala, godine u kojima je okončan formalni evolucionizam, godine u kojima je bio važan *stav* a ne forma. I svemu ovome bismo dodali: sedamdesete su bile isključivo *ikonoklastičko* vreme.

Umetnost osamdesetih, međutim, vidimo kao neko »novo« Jedno: osamdesete su vreme u kojem je realnost »svet stvoren sa

mimmo paladino, 1982

ARGAN ● BREJC ● BODRIJAR ● BONITO OLIVA ● BOROVSKI ● BUŠE ● DENEGRI ● GABLIK
● GOR ● JOAHIMIDIS ● KASPIT ● KREMER ● LUŠIĆ ● MERENIK ● MILE ● MUSA ●
PARTENHAJMER ● PEJAN ● PEJIĆ ● PRODANOVIĆ ● POANSO ● RETKLIF ● RIPS ● SEJL
● SEMEN ● SUSOVSKI ● ŠNA BEL ● ŠTRASER ● ŠVERFEL ● TAKER ● VILDERMUT

mnom u njemu« (Du hast keine Chance), godine u kojima je od delovanja ostao samo »užasan san«, godine *prava na* (Recht aus Romantik, droit a la tradition, diritto alla nostalgia), godine egonavigacija i eksplozije *Ja*, godine u kojima se umetnost odrekla racionalnog i demistifikatorskog i vratila se »sebi« (Nie durst du mich befragen), godine *jednog* medija, godine pikturalnih nacionala (nemačko *heftige Malerie*, italijanska *transavanguardia*, francuska *figuration chic*), godine posle izvršenog »lingvističkog evolucionizma«, godine u kojima stav, ako ga i ima, podležte formi. I ovde bismo mogli dodati: osamdesete su isključivo vreme ikonodula.

Da li? Da li je umetnost zaista zaista ovako ili-crna-ili-bela, ili topla-ili hladna, čak i ako posmatramo njen dominantni tok? Da li je bilo koju od pomenutih karakteristika jednih i drugih godina moguće uzeti kao opšteprimenljiv princip? Na primer, racionalnost? Da li je to osobina umetnosti jednog vremena, ako se ima u vidu rad Klaukea, Marine Abramović, pa čak i jednog Beuysa? Da li je umetnost sedamdesetih bila isključivo ne pikturalna, ako se ima u vidu jedan Ryman ili slikarstvo grupe Support (Surface? I da li je baš umetnost osamdesetih učinila definitivani »skok iz racionalizma«, ako je poznato da se mnogi mladi umetnici danas bave teorijskim radom, a iako se vrlo dobro zna da umetnici iz prethodne decenije nastavljaju da rade umetnost koja je manje ili više upravo konceptualne orijentacije? I da li je jedini medij osamdesetih godina Slika, ako se uzme u obzir umetnost jednog Borofskog, Nicola de Marie, Buthea? I, konačno, da li je neprimenljivost »opšteg principa« osobenost našeg vremena umetnosti, ili je, možda, odsustvo principa Princip umetnosti uopšte?

Opšteg principa, principa Jednog, danas sasvim sigurno, nema. I mnogi pojmovi vezani za njega gube značenje. Pojam »logičnog« razvoja umetnosti, pojam progressa (i regressa) u umetnosti relativizovani su do krajnosti. Umetnost osamdesetih relativizuje i odnos prema istoriji i tradiciji (umetnost). Ona iz te istorije i tradicije uzima bez reda i pravila, ona tu tradiciju »citira«, replicira joj, radi prema njoj (apres), ona uzima slobodu (ili pravo) da se prema baštini ponaša na alogičan način. Umetnost osamdesetih u svom dominantnom toku, *pojavno*, raskida sa stavovima i formama *bliske* prošlosti. Koliko je takvo ponašanje »novo«, današnje?

I umetnost bliske prošlosti, umetnost sedamdesetih godina, kao i svaka avangarda uostalom, odricala se očeva, ali se pozivala na dedove. I to one dedove koji su delovali avangardnih dvadesetih godina, koji su se i sami odricali svojih očeva i njihove slike sveta, i njihove Slike, da bi se okrenuli, ikonoklastičkim negiranjem, umetnosti očeva. Ti dedovi, iz uzburkanih dvadesetih, kao i generacija sedamdesetih godina, mislili su da je je realnost »svet« koji treba ili praviti, ili rušiti. I generacija sedamdesetih odrekla se forme u ime stava koji je izražavala kroz land art, arte poveru, konceptualnu umetnost, performance, video art, body art, film ili fotografiju umetnika. Ali i kroz sliku redukovanu do nultog stepena, Umetnost osamdesetih, neosporno, postoji u drugačijem svetu, ali i ona se ne odriče toliko svojih očeva koliko se poziva na *druge* dedove, one koji su bili *izvan* matičnih struja avangardi. Kod tih dedova generacija osamdesetih vidi svoju tradiciju: kod Picassa »glad za slikom«, kod Picabie nepomirljiv Lustprinzip i nepokolebljiv stav »biti protiv struje«, kod De Chirica aktuelnost neočekivanog.

Tako, posle ikonoklasta i svesnog »uzdržavanja od slike«, došli su ikonoduli. Vratila se slika, vratila se predstava. Ipak, i slika i predstava vratile su se *izmenjene*. Slika nastaje *sa svešču* o ikonoklastičkim iskustvima očeva, bez kojih ona ne bi ni mogla biti izmenjena. O tome svedoče i izjave samih protagonista ovoga slikarstva, ali o

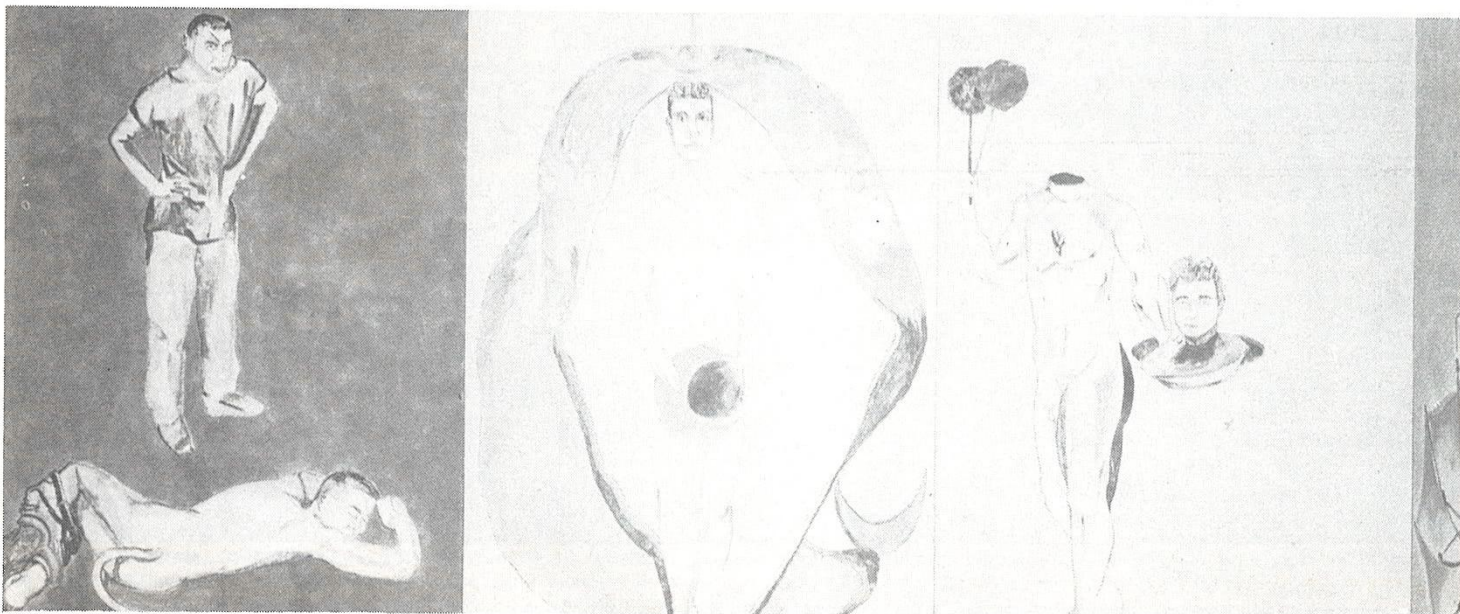
tome više svedoče i pristup slici, tematika, u kojima prepoznajemo onaj »govor u prvom licu« s kojim smo se sretali tokom sedme decenije, ali ovde, naravno, prezentiran u drugačijem mediju. I povodom ovog slikarstva, ponovo govorimo o ikonografiji. Ikonografiji koja je, zavisno od umetnika, različita. Kod jednih, to je ikonografija saučesnika i svedoka realnosti, kod drugih je to ikonografija Subjekta. Umetnost ostaje ekspresija realnosti (outside subject matter ili inside subject matter), a ne više tautologija realnosti. Ali, ipak ne potpuno. Savremeni mladi umetnici, pored slikarstva rade i skulpture, i skulptura u njihovom radu ima onaj privilegovani status paralelne aktivnosti koji je imala za jednog Matisa, na primer. Pored ovoga, umetnici-slikari-skulptori bave se i performancem i video-umetnošću, fotografijom ili crtežom kao samostalnim medijem, takođe i filmom.

Svet umetnosti, međutim, za razliku od prethodne decenije postaje ponovo nacionalno fragmentisan. Govori se o italijanskoj transavangardi, zatim se tu pojavljuju i austrijska, holandska, (čak i!) jugoslovenska transavangarda, govori se zatim o nemačkim »divljim slikarima«, o francuskoj »slobodnoj figuraciji«. Tokom sedamdesetih, međutim, govorilo se o konceptualnoj umetnosti, o performansu, o analitičkom slikarstvu, a ne o nacionalnim pripadnostima. Umetnost sedamdesetih, po svojoj suštini, kao i svaka avangarda, bila je internacionalnog karaktera, o čemu svedoče i mnoge izložbe i mnoge studije. Danas, naprotiv, i veliki broj studija, i izložbi, a naravno i umetnost slikanja, ističu nacionalni karakter. Nemački slikari se (kritički) osvrću na nemačku prošlost i nemačku realnost (političku), italijanski slikari se opet osvrću na bližu ili dalju italijansku prošlost (umetničku), a francuski slikari na svoj Grand Siecle ili na svoj savremeni strip. Jedno, ipak, ostaje zajedničko – kanal kojim umetnost »funkcioniše« (kako se umetničko tržište zvalo terminologijom iz sedamdesetih godina) ostao je nefragmentisan i internacionalan. Možda se zbog toga i danas tako dobro postuluje.

Izmenjena slika jedan je deo umetnosti osamdesetih godina, nepobitno njen dominantni tok. Ona, međutim, kao ni toliko puta u umetnost do danas, ne može da totalizuje celokupnu scenu, niti da onemogućiti posmatranje i neke druge (i drugačije) umetnosti, jer one tek zajedno mogu dati pravu sliku fragmentiranog sada. Izmenjena slika zahteva drugačije posmatranje, ona podrazumeva novi kritički i teorijski pristup, ali ne zahteva zamenu onih kriterijuma koje su se formirali tokom sedamdesetih godina. Umetnost prethodne decenije i način na koji su je videle kritika i teorija tih godina, uslovili su pogled na novo Danas. Ali, umetnost osamdesetih povratno je uslovila i tolerantniji i manje »puristički« pogled na umetnost sedamdesetih.

I tako postaje skoro sasvim jasno i nema principa, ne postoji harmonija Jednog. Istina, sam svet, realnost sama, fragmentisani su. Fragmentisala se i umetnost, to se isto desilo i sa slikom. Za neke, ovo je logičan srećan ishod, za neke druge – ovo je hiroviti skok unazad. Što se umetnosti tiče, ona, kao i toliko puta ranije, okreće leđa svim principima. Ova fragmentarnost, »buka koja je usledila posle pravila«, kako misli Daniel Charls, »ne znači obavezno smrt umetnosti, niti smrt *jedne* umetnosti, već razgranjavanje *harmonije Jednog* na deset hiljada lokalnih slučajeva: a slučaj, to znači zadovoljstvo«.

Savremena umetnost – vreme ikonodula – može, ipak, biti samo naznaka, eventualna pretpostavka onoga što će jednog dana nositi naziv umetnost osamdesetih godina. Jer, govorimo o 1983. A osamdesete su *tek* počele. . .

francesco clemente, 1981